

دستورالعمل تاسیس و فعالیت بانکهای قرض الحسنه و نظارت بر آنها

(مصوبه ۳۹۳۹۸/۲۱۱۸۵۳ مورخ ۸۶/۱۲/۲۶ هیات وزیران)

- ماده ۱- در این دستورالعمل اصطلاحات و عبارات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌روند:
دستورالعمل: دستورالعمل تاسیس، فعالیت و نظارت بانکهای قرض الحسنه و نظارت بر آنها.
بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
بانک: بانکهای تخصصی قرض الحسنه.
مجوز تاسیس: موافقت کتبی بانک مرکزی با تاسیس بانکهای قرض الحسنه که صرفاً به منظور انجام امور مقدماتی برای تکمیل سرمایه موسسان و تهیه مقدمات و پذیره نویسی سهام صادر می‌شود.
مجوز ثبت: موافقت کتبی بانک مرکزی با ثبت بانکهای قرض الحسنه در اداره ثبت شرکتها.
مجوز فعالیت: موافقت کتبی بانک مرکزی برای شروع فعالیت بانکهای قرض الحسنه.
موسس یا موسسان: موسس یا موسسان بانکهای قرض الحسنه.
ذینفع واحد: منظور از ذینفع واحد، اشخاص حقیقی یا حقوقی هستند که از نظر مالی و مدیریتی به نحوی با هم در ارتباط می‌باشند، به طوری که مشکلات مالی هر یک می‌تواند موجبات بروز مشکلات احتمالی در باز پرداخت سایر اعضا را فراهم آورد. موارد زیر از جمله مصادیقی است که نشان‌دهنده وجود ارتباط بین دو یا چند شخص حقیقی و حقوقی است و بانک مرکزی می‌تواند علاوه بر موارد زیر مصادیق دیگری را جهت شناسایی ذینفع واحد در نظر بگیرد:
الف - اشخاص حقیقی، همسر و افراد تحت تکفل آنها.
ب - شرکت‌هایی که حداقل ده درصد (۱۰٪) سهام یا سرمایه آنها متعلق به یک شخص حقیقی (شامل همسر و افراد تحت تکفل وی) یا شخص حقوقی است.
ج - گروه شرکت‌هایی که بیش از ده درصد (۱۰٪) به صورت مستقیم یا غیرمستقیم در یکدیگر سهام دارند یا اکثر اعضای هیات‌مدیره آنها مشترک می‌باشند.
ماده ۲- بانک با الهام از تعالیم عالیه اسلام جهت ارائه تسهیلات قرض الحسنه برای رفع نیازهای ضروری اشخاص حقیقی و حقوقی که به امور خیریه می‌پردازند، تاسیس می‌گردد.
ماده ۳- عملیات بانک، هیچگاه نباید منجر به تامین منابع مالی برای سهامداران یا منحصر به اشخاص و گروه‌های معین به صورت تبعیض‌آمیز باشد.
ماده ۴- تشکیل بانک صرفاً به صورت شرکت سهامی عام با سهام با نام امکان‌پذیر است.
ماده ۵ - تاسیس بانک و اشتغال به عملیات مربوط، با رعایت قانون پولی و بانکی کشور، قانون عملیات بانکی بدون ربا، بخشنامه‌های صادر شده از بانک مرکزی و رعایت مفاد این دستورالعمل مجاز است.
ماده ۶- اشخاص حقوقی متقاضی تاسیس که تمایل به داشتن حداقل ده درصد (۱۰٪) سهام بانک قرض الحسنه را دارند، مکلفند یک نسخه از اساسنامه و صورت‌های مالی حسابرسی شده خود در سه سال گذشته را به انضمام اظهارنامه‌ای مشتمل بر اسامی اعضای هیات‌مدیره، سهامداران عمده و سایر اطلاعات ضروری به بانک مرکزی ارائه نمایند.
ماده ۷- اشخاص حقوقی موضوع ماده (۴) قانون محاسبات عمومی کشور، نمی‌توانند در بانکهای قرض الحسنه سهامدار باشند.
تبصره ۱- بانکهای دولتی می‌توانند صرفاً یکبار از محل منابع خود مبادرت به مشارکت در سرمایه بانک قرض الحسنه مهر ایران نمایند.
تبصره ۲- مشارکت یا افزایش سرمایه بانکهای دولتی در سرمایه بانکهای قرض الحسنه منوط به مجوز هیات وزیران می‌باشد.

ماده ۸- مجموع سهام هریک از نهادهای عمومی غیردولتی، شرکتها و موسساتی که حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) از سرمایه آنها متعلق به این نهادها می باشد یا تحت مدیریت آنها قرار دارند، نمی تواند حداکثر از ده درصد (۱۰٪) سرمایه مندرج در اساسنامه بانک تجاوز نماید.

تبصره - مجموع سهام تمامی نهادهای عمومی غیردولتی، شرکتها و موسسات موضوع این ماده، نمی تواند حداکثر از بیست درصد (۲۰٪) سرمایه مندرج در اساسنامه بانک تجاوز نماید.

ماده ۹- انتقال بیش از ده درصد (۱۰٪) سهام بانک یک باره یا به تدریج به هر شخص یا ذی نفع واحد، موکول به تایید قبلی بانک مرکزی است.

ماده ۱۰- متقاضیان تاسیس بانک باید از حسن شهرت برخوردار بوده و فاقد سابقه محکومیت کیفری مؤثر باشند.

ماده ۱۱- حداقل سرمایه اولیه برای تاسیس بانک مبلغ پانصد میلیارد (۵۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰) ریال تعیین می شود که باید تماما تعهد شده و حداقل بیست درصد (۲۰٪) آن قبل از صدور مجوز تاسیس، نزد بانک مرکزی سپرده شود.

تبصره - حداقل سرمایه بانک می تواند به پیشنهاد بانک مرکزی و تصویب هیات وزیران افزایش یابد.

ماده ۱۲- سرمایه بانک نباید از محل تسهیلات هیچ یک از بانکها اعم از دولتی و غیردولتی و موسسات اعتباری و سایر نهادهای پولی مشمول قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی تامین شده باشد.

ماده ۱۳- اعضای اصلی و علی البدل هیات مدیره، مدیرعامل و قائم مقام مدیرعامل بانک، می بایست از شرایط زیر برخوردار باشند:

الف - تابعیت ایران؛

ب - دارا بودن حداقل دانشنامه کارشناسی در رشته های مرتبط برای مدیرعامل و قائم مقام مدیرعامل؛

ج - دارا بودن حسن شهرت و امانت داری؛

د - عدم سوء پیشینه طبق مفاد بند «الف» ماده (۳۵) قانون پولی و بانکی کشور و متعهد به نظام جمهوری اسلامی ایران؛

ه - دارا بودن بیش از (۵) سال سابقه در امور بانکی یا بازار پول و سرمایه (برای مدیرعامل، قائم مقام مدیرعامل و رئیس هیات مدیره بانک)؛

تبصره ۱- احراز شرایط فوق و صلاحیت تخصصی افراد موضوع این ماده منوط به تشخیص و تایید قبلی بانک مرکزی است.

تبصره ۲- بانک مرکزی موظف است ظرف (۱۵) روز نظر خود را در مورد هیات مدیره و مدیرعامل پیشنهادی اعلام نماید. عدم اظهار نظر کتبی در موعد مزبور به منزله تایید صلاحیت اشخاص پیشنهادی بوده و مجمع عمومی می تواند اقدامات بعدی را انجام دهد.

تبصره ۳- انتخاب مجدد افراد موضوع این ماده، موکول به تایید قبلی بانک مرکزی است.

تبصره ۴- در صورتی که تجارب فعالیت و مدیریتی قائم مقام مدیرعامل به تشخیص بانک مرکزی به نحوی باشد که امکان اداره بانک را در شرایط خاصی فراهم نماید، ارائه دانشنامه کارشناسی وفق مفاد این ماده الزام آور نیست.

ماده ۱۴- در صورت رد صلاحیت یا سلب شرایط از اشخاص مندرج در ماده (۱۳) این دستورالعمل توسط بانک مرکزی، بانک موظف است ظرف (۳۰) روز با رعایت ترتیبات ماده (۱۳)، نسبت به جایگزینی فرد دیگری اقدام نماید.

ماده ۱۵- حسابرس قانونی و بازرس بانک باید از میان حسابرسان رسمی مورد تایید بانک مرکزی انتخاب شود.

ماده ۱۶- ضمن رعایت مفاد بند «ب» ماده (۳۵) قانون پولی و بانکی کشور، هیچ یک از اعضای هیات مدیره، مدیرعامل و قائم مقام مدیرعامل بانک نمی توانند در نهادهای مشمول قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی سمت موظف دانسته باشند مگر با اجازه بانک مرکزی.

ماده ۱۷- اشخاص ایرانی واجد شرایط می توانند تقاضای خود به همراه برنامه عملیات، پیش نویس اساسنامه، نحوه تامین سرمایه شامل آورده نقدی و غیرنقدی و موسسان و سایر مدارک لازم را برای دریافت اجازه تشکیل بانک قرض الحسنه به بانک مرکزی تسلیم نمایند. بانک مرکزی نسبت به قبول تقاضا و با در نظر گرفتن شرایط متقاضیان در خصوص صدور مجوز، اتخاذ تصمیم خواهد نمود. بانک مرکزی پس از دریافت تمامی مدارک مورد نیاز، در صورت تایید برنامه عملیاتی و پیش نویس اساسنامه و احراز صلاحیت متقاضیان نسبت به صدور مجوز تاسیس اقدام می کند.

ماده ۱۸- اعلامیه پذیره نویسی و شرایط آن باید به تایید قبلی بانک مرکزی برسد.

ماده ۱۹- پس از گذشتن مدتی که برای پذیره‌نویسی تعیین شده است یا انقضای مدت پذیره‌نویسی که با مجوز بانک مرکزی تمدید شده باشد، موسسین مکلفند ظرف یک ماه، تعهدات پذیره‌نویسان را بررسی و تعداد سهام هریک از سهامداران را تعیین و اعلام نموده و وجوه یاد شده را در بانک مرکزی تودیع و در صورتی که بخشی از سرمایه از طریق پذیره‌نویسی تامین نشده باشد، نسبت به پرداخت آن اقدام کنند.

ماده ۲۰- موسسین نسبت به کلیه اعمال و اقداماتی که به منظور تاسیس و به ثبت رسانیدن بانک انجام می‌دهند، مسوولیت تضامنی دارند. پس از ثبت شرکت و شروع به کار مدیرعامل و معرفی صاحبان امضای مجاز این مسوولیت به اتمام می‌رسد و مسوولیت اداره بانک طبق قانون به مجمع عمومی و مدیران بانک واگذار می‌شود. ماده ۲۱- پس از تکمیل و تودیع کامل سرمایه و تایید مصوبات مجمع عمومی موسس در مورد اساسنامه، مدیران، حسابرس و بازرس قانونی توسط بانک مرکزی و دریافت اعلامیه قبولی مدیران و حسابرس، مجوز ثبت بانک صادر خواهد شد.

ماده ۲۲- صدور مجوز فعالیت و استفاده از سرمایه سپرده شده نزد بانک مرکزی، پس از تاسیس و ثبت بانک و ارائه مدارک لازم و اعلام اسامی صاحبان امضای مجاز امکان‌پذیر است. ماده ۲۳- مدت اعتبار مجوزهای صادر شده (مجوزهای تاسیس و ثبت) از طرف بانک مرکزی، حداکثر (۶) ماه پس از ابلاغ است؛ مگر آنکه به دلایل خاص، مدت دیگری در مجوز قید شده باشد یا بانک مرکزی با تمدید آن موافقت کرده باشد.

تبصره - مجوزهای صادره شده از طرف بانک مرکزی قابل انتقال به غیر نیست. ماده ۲۴- بانک مرکزی در مواردی که تشخیص دهد متقاضیان تاسیس بانک، ضوابط و مقررات را رعایت نکرده و تعهدات خود را انجام نداده‌اند یا قادر به انجام تعهدات خود یا تاسیس راه‌اندازی بانک نیستند یا اطلاعات کذب و نادرست ارائه نموده‌اند، می‌تواند مجوزهای صادر شده را در هر مرحله قبل از شروع فعالیت مجاز، متوقف یا لغو نماید.

ماده ۲۵- بانک صرفاً در قالب عقد قرض‌الحسنه (پس‌انداز و جاری) به انجام عملیات به شرح زیر مبادرت می‌نماید: الف - افتتاح حساب قرض‌الحسنه ویژه طبق شرایط و ضوابط حساب قرض‌الحسنه ویژه مصوب هفتصد و نهمین جلسه مورخ ۱۳۶۹/۶/۳ شورای پول و اعتبار.

ب - افتتاح حساب قرض‌الحسنه سکه طلا؛ در این حساب تسهیلات و بازپرداخت آن به صورت سکه طلا خواهد بود و تودیع سپرده قانونی نزد بانک مرکزی در خصوص این سپرده‌ها الزامی نیست.

ج - افتتاح حساب قرض‌الحسنه ارزی (با مجوز بانک مرکزی): ارائه تسهیلات قرض‌الحسنه ارزی و بازپرداخت آن صرفاً به صورت ارزی امکان‌پذیر است.

تبصره - افتتاح هر نوع حساب سپرده دیگر توسط بانک ممنوع است.

ماده ۲۶- به سپرده‌های بانک هیچ‌گونه سودی تعلق نمی‌گیرد.

ماده ۲۷- بانک صرفاً در قالب عقد قرض‌الحسنه به انجام عملیات بانکی مبادرت می‌نماید و منابع بانک تنها به اعطای وام قرض‌الحسنه تخصیص داده می‌شود. این تسهیلات برای رفع نیازهای ضروری مانند ایجاد اشتغال، هزینه‌های ازدواج، تهیه جهیزیه، درمان بیماری، تعمیرات مسکن، کمک هزینه تحصیلی و کمک برای ایجاد مسکن در روستاها اعطا خواهد شد.

تبصره - بانک می‌تواند پس از کسر سپرده قانونی حداکثر معادل پنج درصد (۵٪) از سپرده‌های پس‌انداز و بیست درصد (۲۰٪) از سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری را به منظور سپرده احتیاطی نزد خود نگهداری نموده و مابقی را به تسهیلات قرض‌الحسنه اختصاص دهد.

ماده ۲۸- سپرده قانونی بانک‌های قرض‌الحسنه ده درصد (۱۰٪) تعیین می‌شود و در هر زمان با پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تصویب مرجع مربوط تغییر و اصلاح نرخ سپرده قانونی امکان‌پذیر خواهد بود.

ماده ۲۹- بانک می‌تواند سرمایه ثبتی خود را به صورت نقد، شعب، دفاتر و تجهیزات، اوراق مشارکت دولتی و سایر اوراق دولتی با مجوز بانک مرکزی، نگهداری نماید. سرمایه‌گذاری به غیر از اشکال یاد شده مانند خرید سهام شرکت، تاسیس شرکت، خرید اموال غیرمنقول به قصد تجارت و غیره به هر میزان و به هر مبلغ ممنوع است. تبصره ۱- خرید اموال غیرمنقول حداکثر تا سی درصد (۳۰٪) سرمایه بانک مجاز است.

تبصره ۲- بانک می‌تواند از محل سرمایه خود که به صورت نقد نگهداری می‌شود، اقدام به اعطای تسهیلات

قرض الحسنه نماید.

ماده ۲۰. بانک می‌تواند کلیه خدمات بانکی را که در نتیجه آن هیچ‌گونه تعهدی برای استفاده از منابع بانک ایجاد ننماید از جمله صدور انواع حواله، صدور کارت قرض الحسنه، ارائه خدمات حساب جاری و غیره را در قبال دریافت کارمزد انجام دهد. نرخ این کارمزدها، مشابه نرخ کارمزد تعیین شده برای سایر بانک‌ها خواهد بود.

ماده ۳۱. حداکثر نرخ کارمزد وام‌های اعطا شده از سوی بانک چهاردرصد (۴٪) خواهد بود.

ماده ۳۲. منافع حاصل از عملیات بانک (سود حاصل از سرمایه، کارمزد) در پایان هر سال می‌تواند بین سهامداران تقسیم یا در حسابی تحت عنوان «اندوخته سود» نگهداری شود، هر زمان که مبلغ موجود در حساب «اندوخته سود» به یک سوم سرمایه پرداخت شده بالغ گردید، مبلغ مازاد پس از طی مراحل قانونی به حساب سرمایه پرداخت شده اضافه می‌گردد.

ماده ۳۳. اعطای وام به اعضای هیات مدیره، مدیرعامل، قائم مقام مدیرعامل و معاونین آنان، بازرسان و اقربای درجه اول از طبقه اول قرابت با آنها و همسر آنها و نیز سهامدارانی که مالک بیش از یک درصد (۱٪) سهام بانک می‌باشند، ممنوع است.

تبصره - میزان پرداخت وام به کارکنان و مدیران براساس ضوابط ابلاغی از سوی بانک مرکزی خواهد بود.

ماده ۳۴. ارائه هرگونه برنامه زمان‌بندی برای اعطای وام در قبال گذاردن سپرده برای مدتی معین در چارچوب جدولی براساس نوبت و مبلغ و موارد مشابه توسط بانک ممنوع است.

ماده ۳۵. حداکثر مبلغ وام قابل پرداخت به هر شخص نباید از رقم یکصد میلیون (۱۰۰۰۰۰۰۰۰) ریال و حداکثر مدت (۵) سال تجاوز نماید.

تبصره ۱. بانک مرکزی می‌تواند با توجه به نرخ تورم در مبلغ موضوع این ماده تجدیدنظر نماید.

تبصره ۲. تسهیلات پرداخت شده از محل وجوه اداره شده از محدودیت‌های این ماده مستثنی می‌باشد.

ماده ۳۶. بانک مکلف است تمام مقررات و دستورالعمل‌های مصوب مراجع قانونی ذی‌ربط و بخشنامه‌های بانک مرکزی را رعایت نماید.

ماده ۳۷. بانک موظف است تمامی عملیات خود را براساس استانداردهای حسابداری مصوب سازمان حسابرسی و ضوابط مورد تایید بانک مرکزی ثبت نماید.

ماده ۳۸. بانک موظف است حسب درخواست بانک مرکزی کلیه اطلاعات مورد نیاز و نیز صورت‌های مالی خود را همراه با یادداشت‌های منضم، به بانک مرکزی ارائه دهد.

ماده ۳۹. بانک مرکزی در هر زمان که تشخیص دهد می‌تواند بازرسان خود را جهت رسیدگی به حساب‌های بانک، اعزام نماید. مسوولان بانک ملزم هستند تمامی اسناد، مدارک و دفاتر خود را جهت این‌گونه رسیدگی‌ها ارائه نمایند و امکان رسیدگی‌های لازم را برای بازرسان بانک مرکزی فراهم سازند.

ماده ۴۰. بانک در مواردی که در این دستورالعمل ذکر نشده است تابع قوانین و مقررات جاری از جمله قانون پولی و بانکی کشور، قانون عملیات بانکی بدون ربا، قانون تجارت، مصوبات هیات وزیران، بخشنامه‌ها، دستورالعمل‌ها و مقررات بانک مرکزی و سایر قوانین موضوعه در آینده می‌باشد.

ماده ۴۱. وثایق و تضمین‌های لازمی که از مشتری در ازای اعطای تسهیلات اخذ می‌شود، در اختیار مدیریت بانک است که متناسب با میزان وام و نوع نیاز و اعتبار متقاضی یا اعتبار ضامنین وی و در حدی که اطمینان کافی برای مدیریت بانک فراهم نماید با مشتری توافق می‌شود.

ماده ۴۲. هیات مدیره و حسابرسان قانونی بانک، علاوه بر ارسال یک نسخه از گزارش‌های مالی سالانه و یادداشت‌های منضم به آن موظفند نسبت به ارسال اطلاعات و استعلام‌های موردی بانک مرکزی اقدام نمایند